

Toimiva Lapsi & perhe

Varhaiskasvatuksen
LAPSET PUHEEKSI
- LOKIKIRJA

16.12.2015

mieli
Suomen Mielenterveysseura

©Tytti Solantaus 2013

SISÄLLYSLUETTELO

1 LAPSET PUHEEKSI -KESKUSTELU VARHAISKASVATUKSEN PIIRISSÄ.....	2
2 ENNEN KESKUSTELUA	4
2.1 Osallistujat ja keskustelun kulku.....	4
2.2 Lapset puheeksi – lokikirja	4
3 LAPSET PUHEEKSI – KESKUSTELUN ENSIMMÄINEN OSA	5
3.1 Lapset Puheeksi – keskustelu alkaa	5
3.2 Keskustelu lapsesta, perheestä ja varhaiskasvatuksen ympäristöstä	6
4 LAPSET PUHEEKSI – KESKUSTELUN TOINEN OSA	11
4.1 Keskustelun kulku	11
4.2 Esimerkki: Lapset Puheeksi –keskustelu ja –neuvonpito 4-vuotiaan Minnan asiassa.....	15

Kiitokset

Kiitokset varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja vanhemmille erityisesti Siikajoella, Raahessa ja Imatralla Lapset puheeksi – keskustelun lokikirjan aikaisemman version kokeilusta. Näiden kokemusten perusteella Lp -keskustelu on muokattu varhaiskasvatukseen sopivaksi. Kiitokset myös työtovereilleni Mika Niemelälle ja Maija Hiltulalle saumattomasta yhteistyöstä.

Tytti Solantaus
Tytti Solantaus

6.11.2013

1 LAPSET PUHEEKSI -KESKUSTELU VARHAISKASVATUKSEN PIIRISSÄ

Lapset puheeksi – keskustelun pyrkimyksenä on tukea lapsen hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä sekä ehkäistä mahdollisia sosiaalisia ja tunne-elämän häiriöitä kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyönä. Keskustelussa pyritään rakentamaan tukevaa arkipäivää lapselle sekä kotona että varhaiskasvatuksen piirissä. Keskustelu tapahtuu 1-2 tapaamisen puitteissa ja tarvittaessa järjestetään Lapset puheeksi - Neuvonpito.

Ensimmäisessä keskustelussa käydään läpi lapsen elämäntilannetta. Tunnistetaan lapsen ja hänen elämäntilanteeseensa liittyvistä vahvuuksista ja mahdollisista haavoittuvuuksista. Jos lapsen elämässä ei ole erityisiä haasteita, tehdään jo ensimmäisen keskustelun puitteissa suunnitelma toiminnaksi suotuisan kehityksen tukemiseksi.

Lapset puheeksi – keskustelun toinen osa järjestetään tilanteissa, joissa lapsen elämässä kotona tai varhaiskasvatuksen piirissä on paineita tai lapsella itsellään ongelmia. Tähän keskusteluun kutsutaan mielellään mukaan erityislastentarhanopettaja tai joku lastenneuvolan työntekijä, aina sen mukaan, kenestä olisi hyötyä. Käydään läpi edellisessä keskustelussa esille tulleet vahvuudet ja haavoittuvuudet ja tehdään suunnitelma toiminnaksi käyttäen hyväksi lokikirjassa olevaa lueteloa lasta suojaavista tekijöistä. Tarvittaessa suunnitellaan yhdessä vanhemman (huoltajien) kanssa Lapset puheeksi – Neuvonpito.

Lapset puheeksi – Neuvonpito järjestetään, kun keskustelussa nousee esiin ulkopuolisen tuen tarve kotona tai varhaiskasvatuksessa. Neuvonpitoon kutsutaan ihmisiä, joista voi olla konkreettista tukea lapselle, perheelle tai työntekijälle. Neuvonpitoon kutsutaan tarpeen mukaan myös perheen oman verkoston jäseniä ja vaikkapa harrastuskerhon ohjaaja.

Lapset puheeksi – keskustelun toteuttamiseen varhaiskasvatuksen piirissä on useita vaihtoehtoja, joista voidaan räätälöidä omalle toiminnalle sopivin.

1. LP-keskustelu käydään kaikkien lasten vanhempien kanssa. Keskustelu voidaan ohjelmoida tapahtuvaksi muutaman kerran ennen kouluikää. Sovitaan kuitenkin, että kumpikin osapuoli pyytää uutta keskustelua heti, kun kodin tai varhaiskasvatuksen piirissä tapahtuu muutoksia, jotka tuovat paineita lapsen elämään, lapsella itsellään on vaikeuksia ja/ tai aikuinen on ymmällään lapsen kanssa. Tämä vaihtoehdon piiriin tulevat siis kaikki lapset erittelemättä ketään.

Tässä vaihtoehdossa pyritään ensisijaisesti lapsen suotuisan kehityksen vahvistamiseen ja toiseksi ongelmien ehkäisemiseen niiden alkujuurilla. Jos lapsella on jo ongelmia, päästään häntä tukemaan välittömästi. Mallin etuna on LP-yhteistyön syntyminen työntekijän ja vanhempien välille osana lapsen normaalia päivää. Se kannustaa yhteydenpitoon matalalla kynnyksellä jatkossakin.

2. Toisessa vaihtoehdossa vanhemmille kerrotaan LP –keskustelun mahdollisuudesta, kun kodin tai varhaiskasvatuksen piirissä on tilanteita tai muutoksia, jotka tuovat paineita lapsen elämään tai kun lapsella itsellään on vaikeuksia. LP-keskustelusta kerrotaan vanhem-

pain illassa, mielellään myös kirjallisesti tai sähköpostin avulla ja vanhemmille annetaan Lapset Puheeksi -keskustelun nettiosoite.

Tässä vaihtoehdossa on pääpaino ongelmien ehkäisyllä ja siinä reagoidaan lapsen tilanteeseen myöhemmin kuin ensimmäisessä vaihtoehdossa. Työskentelyn piiriin tulevat vain ne lapset, joiden vanhemmat tai työntekijä päättävät ehdottaa keskustelua. Kokemus on osoittanut, että kumpikaan osapuoli ei ainakaan työskentelyn alkuvaiheessa reagoi pieniin ongelmiin, mikä johtaa helposti viiveeseen lapsen tukemisessa verrattuna ensimmäiseen vaihtoehtoon.

3. Kolmannessa vaihtoehdossa LP – keskustelu käydään vasta, kun lapsella on jo selviä ongelmia. Pyrkimyksenä on lapsen hoidon ja kuntoutuksen tukeminen ja lapsen kehityksen saaminen takaisin omalle normaalipolulle. Tässäkin vaiheessa LP-keskustelulla on paljon tarjottavaa.
4. Resurssikysymykset. Alkuvaiheessa vaihtoehto 1 vie eniten aikaa sekä vanhemmilta että työntekijöiltä ja vaihtoehto 3 vähiten rajautuessaan vain pieneen osaan lapsista. Kuitenkin pitkän päälle tilanne saattaa kääntyä toisinpäin. Ulkomaisissa tutkimuksissa on todettu ennaltaehkäisyn olevan taloudellisesti kannattavaa. Meillä ei kuitenkaan ole vielä omaa tutkimusta asiasta.
5. Dokumentointi. LP-keskustelu on varhaiskasvattajan ja vanhempien yhteinen työväline. Lokikirja ei ole virallinen dokumentti, eikä sitä ole tarkoitus arkistoida. Vanhempien kanssa sovitaan käytännöistä joko koko lokikirjan tai vain toimenpidesuunnitelman säilyttämisestä osana työntekijän omia muistiinpanoja. Merkinnot lokikirjaan tehdään yhdessä, joten vanhemmilla on niistä tieto. Mahdollisesta tiedonsiirrosta päivähoitopaikan vaihtuessa sovitaan aina vanhempien kanssa. Vanhemmilla on oikeus päättää, mitä tietoa siirretään ja myös oikeus olla suostumatta. Jos varhaiskasvatussuunnitelma tehdään käyttäen LP:tä apuna, dokumentoidaan se varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevien säädösten mukaisesti.

2 ENNEN KESKUSTELUA

2.1 Osallistujat ja keskustelun kulku

Keskusteluun kutsutaan molemmat vanhemmat, vanhemman kumppani tai tukihenkilö. Muista osallistujista (esim. erityislastentarhanopettaja, neuvolan terveydenhoitaja tai psykologi) sovi-
taan vanhempien kanssa. Keskustelun tarkoitus ja kulku kerrotaan vanhemmille ja muille mah-
dollisille osallistujille sekä selitetään alustavasti keskustelun keskeiset *vahvuus* ja *haavoittuvuus* -
käsitteet.

2.2 Lapset puheeksi – lokikirja

Lapset puheeksi – lokikirja annetaan osallistujille tutustumista varten. Vanhempia kannustetaan
keskustelemaan lokikirjan teemoista myös lapsen kanssa, jotta hän voisi kertoa itselle tärkeitä
asiat.

3 LAPSET PUHEEKSI – KESKUSTELUN ENSIMMÄINEN OSA

3.1 Lapset Puheeksi – keskustelu alkaa

1. Esittely, tutustuminen, menetelmän tarkoituksen ja keskustelun kulun selvittäminen kaikille osallistujille (Ensimmäinen ja toinen keskustelu sekä Neuvonpito)

2. Selitetään keskeiset käsitteet

Vahvuus tarkoittaa LP – keskustelussa asiaa, joka sujuu arjessa tavallisesti, vaikka elämässä olisi vaikeuksia. Toisin sanoen, kun pohditaan, miten tietty arkipäivän rutiini sujuu, pitää vastaus 'ihan ok, ei siinä mitään' sisällään vahvuuden, mikä huomioidaan. *Vahvuuksiin kuuluu myös kyky kiinnostua ja nauttia pienistä ja suurista asioista.*

Haavoittuvuus tarkoittaa asiaa, joka aiheuttaa ongelmia tällä hetkellä tai saattaa johtaa ongelmiin myöhemmin, jos mitään ei tehdä.

Suunnitelma toiminnaksi tarkoittaa konkreettisten toimien sopimista. Päätetään, kuinka lapsen arkipäivässä tuetaan löydettyjä vahvuuksia ja miten toimia mahdollisten haavoittuvuuskien kohdalla.

3. Keskustelussa kiinnitetään huomiota mahdollisiin muutoksiin. Sekä kodin että varhaiskasvatuksen piirissä voi tapahtua asioita, jotka painavat lasta ja jotka heijastuvat hänen hyvinvointiinsa. Keskustelun tarkoituksena on tunnistaa nämä tilanteet ja toimia sen mukaan.

4. Erilaisten näkemysten mahdollisuus ja oikeutus. Vanhempien, työntekijöiden ja lapsen näkemykset ja kokemukset eroavat usein toisistaan paljonkin. Kysymys ei ole ”oikeasta” ja ”väärästä”, vaan siitä, että jokaisella on oma näkökulmansa. Lapset ovat myös erilaisia kotona ja kodin ulkopuolella, koska koti ja päivähoito ovat erilaisia kehitysympäristöjä. Toisten näkemysten kunnioitus on pohja rakentavalle keskustelulle.

5. Kuvataan LP-keskustelun toinen osa, LP -Neuvonpito

Lapset puheeksi – keskustelun toisessa osassa pohditaan tarkemmin lapsen tukemista tilanteissa, joissa perheen ja lapsen elämässä tai varhaiskasvatuksessa on paineita. Käydään läpi lasta tukevia tekijöitä ja pohditaan niiden vahvistamista. Keskustelun toisessa osassa voidaan myös suunnitella yhdessä vanhemman (huoltajien) kanssa Lapset puheeksi – Neuvonpito.

Lapset puheeksi – Neuvonpito järjestetään, kun keskustelussa nousee esiin ulkopuolisen tuen tarve kotona tai varhaiskasvatuksessa. Neuvonpitoon kutsutaan ihmisiä, joista voi olla konkreettista apua lapselle, perheelle tai työntekijälle. Neuvonpitoon kutsutaan tarpeen mukaan myös perheen oman verkoston jäseniä tai esim. harrastuskerhon vetäjä.

3.2 Keskustelu lapsesta, perheestä ja varhaiskasvatuksen ympäristöstä

1. Miten kuvailisitte perhettänne ja perhesuhteitanne? Mitä teette yhdessä? Mistä lapsi nauttii?

Vahvuus: myönteinen ilmapiiri voitolla

haavoittuvuus: ilmapiiri on huolien värittäjä

Huoltajat

Vahvuus

Haavoittuvuus

Lapsi nauttii:

---

2. Miten kuvailisitte lasta?

Vahvuus: kuvailussa korostuvat myönteiset asiat

Haavoittuvuus: kuvailussa korostuu ongelmalliset piirteet tai joku huolta aiheuttava asia

Huoltajat

Vahvuus

Haavoittuvuus

Työntekijä

Vahvuus

Haavoittuvuus

3. Miten kuvailisit varhaiskasvatusympäristöä? Minkälainen se on juuri tätä lasta ajatellen? Viihtyykö lapsi ja mistä hän nauttii?

Vahvuus: myönteinen ilmapiiri voitolla

Haavoittuvuus: ilmapiiri on huolien värittäjä

Työntekijä

Vahvuus

Haavoittuvuus

Lapsi nauttii:

---

4. Minkälainen lapsi on mielialaltaan?

Vahvuus: lapsen mieliala on pääsääntöisesti myönteinen ja tunneilmaisu on rikasta.

Haavoittuvuus: alakulo, ahdistus, pelot, ärtyvyys, kiukku ovat vallalla, tunneilmaisu on kapeaa tai lapsi ei ilmaise tunteitaan

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

5. Minkälainen lapsi on toiminnaltaan ja käyttäytymiseltään? Miten hän suhtautuu uusiin tilanteisiin? Miten reagoi pettymyksiin? (lapsen kehitysikä on otettava huomioon)

Vahvuuksia ovat muun muassa kyvyt olla myönteisessä kanssakäymisessä sekä aikuisten että toisten lasten kanssa, nauttia yhteisistä toimista, uteliaisuus uuteen, melko joustava siirtyminen tilanteesta toiseen, pettymyksistä päästään yli, kyky tehdä sovinto konfliktin jälkeen jne.

Haavoittuvuuksia ovat vetäytyminen kanssakäymisestä, arkuus, joka estää uteliaisuuden ja tilanteista nauttimisen, taipumus alistua vahvemman tahtoon, riidanhaluisuus, toistuvat kiukku-kohtaukset, vaikeudet siirtyä tilanteesta toisen ja sietää pettymyksiä jne.

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

6. Miten sujuu kanssakäyminen ja leikki muiden lasten kanssa?

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

7. Miten arkiset toimet sujuvat? Kotona/ Päivähoidossa

Syöminen, ruokailutavat ja tottumukset	Vahvuus	Haavoittuvuus
Nukkuminen: päiväunet, iltatoimet, yöunet	Vahvuus	Haavoittuvuus
Pukeminen ja riisuminen	Vahvuus	Haavoittuvuus
Wc-toiminnot	Vahvuus	Haavoittuvuus
Televisio, tietokonepelit ym.	Vahvuus	Haavoittuvuus
Päivittäinen siirtyminen päivähoitoon ja kotiin	Vahvuus	Haavoittuvuus

8. Missä tilanteissa kotona ja varhaiskasvatuksen piirissä tulee ristiriitoja? Miten lapsi toimii niissä, miten aikuiset? Keskustellaan myös siitä, onko joku konfliktin osapuoli malttinsa menetettyään käynyt käsiksi tai sanonut pahasti.

Vahvuus: konfliktitilanteita on, mutta niitä osataan sovittelalla. Ei jää paha mieli kenellekään.

Haavoittuvuus: konfliktit toistuvat ja leimaavat kanssakäymistä, sovittelu on vaikeaa tai ei onnistu, konflikteihin liittyy fyysistä tai henkistä väkivaltaa, kuten loukkaava puhetta.

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

9. Onko lapsesta ollut huolta? Onko haettu ja saatu apua? Mistä? Huoli voi koskea käyttäytymistä, tunne-elämää, fyysistä terveyttä tai elämäntilannetta.

Vahvuus: ei ole erityistä huolta tai on haettu ja saatu apua.

Haavoittuvuus: huolta on eikä siihen ole vielä saatu apua.

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

10. Onko perheessä huolia tai paineita, jotka voivat heijastuvat lapseen? Lasta hoitavan aikuisen olisi hyvä tietää onko kotona huolia voidakseen ymmärtää lasta koulussa ja toimia parhaalla mahdollisella tavalla. **Huoltajat päättävät, mistä huolista ja minkä verran keskustellaan.** Jos vanhemmat eivät halua nimetä ongelmaa, olisi kuitenkin hyvä, jos he voisivat kertoa, miten kyseinen huoli tai paine heijastuu kodin elämään ja ilmapiiriin. Kodin ilmapiiri voi olla surun täyttämä, tai ahdistuksen, väsymyksen tai vaikkapa ärtyisyyden ja kireyden leimama. Jo tämäkin tieto auttaa varhaiskasvatuksen työntekijää ymmärtämään lapsen tunteita ja käyttäytymistä koulussa, tukemaan häntä ja mahdollisesti ehkäisemään ongelmien syntymistä. Lapset puheeksi – keskustelun ensimmäisen osan päätteeksi tehdään suunnitelma toiminnaksi lapsen tukemiseksi ja tarvittaessa järjestään toinen LP- tapaaminen juuri tätä varten.

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
-----------	---------	---------------

11. Ovatko perheen huolet tai paineet näkyneet tavalla tai toisella lapsessa? Onko hän muuttunut kotona tai varhaiskasvatuksen piirissä?

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

12. Onko lapsella sosiaalista tukiverkostoa, entä huoltajilla? (isovanhemmat, sukulaiset, kummit, naapurit, ystäväperheet)

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
-----------	---------	---------------

13. Onko lapsella varhaiskasvatuksen piirissä aikuinen, joka on hänelle läheinen ja jonka puoleen hän voi halutessaan kääntyä?

Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus
------------	---------	---------------

14. Onko varhaiskasvatuksen piirissä joitakin sellaisia asioita, jotka heijastuvat lapseen esim. levottomuutena tai alakulona? Näitä voivat olla esim. kiusaaminen, vaihtuvat sijaiset, lapsiryhmän levottomuus, työntekijöiden uupumus, jne.

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

15. Kodin ja päivähoiton kasvatuspäämäärät. Minkälaisia ominaisuuksia pidetään kotona ja varhaiskasvatuksessa tärkeinä päämäärinä kasvatuksessa? Näitä voivat olla empaattisuus, hyvä itsetunto, luovuus, omatoimisuus, vastuuntuntoisuus, toisen ihmisen kunnioitus ja fyysinen koskemattomuus, jne. Kodin ja päivähoiton päämäärät voivat olla erilaiset, esim. päivähoitossa korostuu sosiaalisuus, joustavuus ja ryhmässä toimimisen taidot.

Vahvuus: päämäärät ovat samanlaiset tai toisiaan täydentävät.

Haavoittuvuus: päämäärät ovat ristiriitaiset

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

16. Miten koette kodin ja päivähoiton yhteistyön ja vuorovaikutuksen? Miten haluatte juuri tämän lapsen kohdalla toimittavan? Mitä lapsi toivoo päivähoitolta/ päivähoitopaikalta?

Huoltajat / työntekijä

---

17. Miten helppoa tai vaikeaa teidän on keskustella kotiin, lapsen ja varhaiskasvatukseen liittyvistä haasteista ja ongelmista?

Huoltajat	Vahvuus	Haavoittuvuus
Työntekijä	Vahvuus	Haavoittuvuus

18. Toteutetaanko Lp- keskustelun toinen osa?

Huoltajat	Kyllä	Ei
Työntekijä	Kyllä	Ei

19. Suunnitelma toiminnaksi

Vahvuudet ja haavoittuvuudet. Jos lapsen elämässä on erityisiä haasteita, tehdään suunnitelma toiminnaksi Lapset puheeksi – keskustelun toisessa osassa ja varataan sille oma aika.

Pohja suunnitelmalle löytyy seuraavalta sivulta. Sen jälkeen palataan tälle sivulle kahta viimeistä kysymystä varten.

20. Miltä tämä keskustelu tuntui? Huoltajat / Työntekijä

Keskustelu voidaan käydä uudestaan tietyn ajan kuluttua niin haluttaessa ja erityisesti jos perheessä tai lapsen elämässä tapahtuu muutoksia, jotka tavalla tai toisella voivat vaarantaa lapsen hyvinvointia.

Suunnitelma toiminnaksi

Lapsen nimi: _____ Pvm: _____

Paikalla: _____

Sovitaan, miten tuetaan seuraavia vahvuuksia: Huoltajat / Työntekijä

Kotona: _____

Varhaiskasvatuksen piirissä: _____

Sovitaan seuraavat toimet haavoittuvuuksissa: Huoltajat / Työntekijä

Kotona: _____

Varhaiskasvatuksen piirissä: _____

---

4 LAPSET PUHEEKSI – KESKUSTELUN TOINEN OSA

Lapset puheeksi – keskustelun toinen osa käydään läpi tilanteissa, joissa kotona, varhaiskasvatuksessa tai lapsella itsellään, vanhemmilla on haasteita tai huolia.

Kun perheen ja lapsen elämässä tai koulussa on paineita, on toisen Lp-keskustelun tarkoituksena oppia tuntemaan lapsen kokonaistilanne niin, että lapsen reaktiot ja mahdollisesti muuttunut käyttäytyminen tulevat ymmärrettäviksi. Tämän ymmärryksen pohjalta mietitään lapsen tarpeita sekä kodin että varhaiskasvatuksen piirissä. On suositeltavaa, että tähän keskusteluun tulee mukaan erityislastentarhanopettaja ja tarvittaessa neuvolan työntekijä.

Keskustelun puitteissa tehdään *suunnitelma* toiminnaksi siitä, miten juuri tämän lapsen hyvinvointia ja kehitystä voitaisiin tukea sekä kotona että varhaiskasvatuksen piirissä. Keskustelun pohjana käytetään edellisessä osassa tehtyä kartoitusta sekä ohessa olevaa lasta tukevien tekijöiden luettelo. Pyrkimyksenä on tehdä mahdollisimman konkreettisia suunnitelmia sen mukaan, mikä on mahdollista kotona ja varhaiskasvatuksen puitteissa. Erityisen tärkeitä on muistaa myös vahvuuksiin panostaminen ajatellen suojaavia tekijöitä, eikä keskittyä ainoastaan haavoittuvuuksiin.

Jos vanhempi kärsii jaksamisen ongelmista tai mielenterveys- tai päihdeongelmista, suositellaan luettavaksi Tytti Solantauksen kirjoittamat pienet käsikirjat *Miten autan lastani? Opas vanhemmille, joilla on mielenterveysongelmia (tilattavissa Omaiset mielenterveystyön tukena/ Uudenaan yhdistykseltä, www.otu.fi)* sekä *Miten huolehdin lapsistani. Käsikirja vanhemmille, joita oma päihteiden käyttö askarruttaa (saatavana THL:n kirjakaupasta ja myös netistä googlaamalla Miten huolehdin lapsistani)*. Nuoruusikäisille on olemassa oma opas *Mikä meidän vanhempia vaivaa? Käsikirja lapsille ja nuorille kun isällä tai äidillä on mielenterveyden ongelmia*. Kirjat on kuvittanut Antonia Ringbom. Kaikki kirjaset tulevat syksyn aikana nettiin.

4.1 Keskustelun kulku

1. **Aikaisemmin kävi ilmi, että kotona / varhaiskasvatuksessa on paineita tai huolia. Haluatteko kertoa niistä tarkemmin?**
Huoltajat / Työntekijä
2. **Miten paineet näkyvät kotona? Entä varhaiskasvatuksen piirissä? Lapsessa?**
Huoltajat / Työntekijä
3. **Oletteko hakeneet ja saaneet apua?**
Vanhempi (esim. ystäviltä, sukulaisilta, palveluista)
Varhaiskasvatuksessa (esim. erityislastentarhanopettajalta, psykologilta)
4. **Oletteko puhuneet asiasta perheen sisällä? Entä varhaiskasvatuksen piirissä? Miten lapsi mahtaa asiat ymmärtää?**

5. Tehdään suunnitelma toiminnaksi käyttäen pohjana edellisessä keskustelussa todettuja vahvuuksia ja haavoittuvuuksia sekä apuna alla olevaa luetteloa lapsen kehitystä kotona ja koulussa suojaavista tekijöistä (1-10). Pyrkimyksenä on tehdä mahdollisimman konkreettisia suunnitelmia sen puitteissa, mikä on mahdollista kotona ja varhaiskasvatuksessa. Jos on ongelmia jaksavuuden tai resurssien kanssa, riittää pienikin konkreettinen asia.

Käydään läpi lapsen kehitystä kotona ja varhaiskasvatuksen piirissä suojaavia tekijöitä

1. *Mahdollisimman toimiva arkipäivä, rutiinit, nukkuminen, ruokailu, päivähoito, vapaa-aika, jne.*
2. *Mahdollisimman hyvät ja toimivat suhteet vanhempiin ja sisaruksiin sekä myös varhaiskasvatuksen aikuisiin ja ikätovereihin.*
3. *Arkipäivässä on iloa tuottavia asioita - tämä on erityisen tärkeä asia! Ne voivat olla hyvinkin pieniä mukavia tilanteita. Päivähoidolla ja vapaa-ajan toiminnalla on erityinen merkitys ilon ja onnistumisen tuottajina, jos koti on huolten täyttämä. Näin on myös päinvastoin.*
4. *Kiinnittyminen päivähoitoon/varhaiskasvatuksen ympäristöön ja kokemus kuulumisesta omaan ryhmään: Lapsella on kokemus, että hän on kaivattu ja odotettu, hänen seurassaan on hauskaa, hänellä on omat tehtävänsä jotka hän pystyy suorittamaan, hän on tärkeä muille.*
5. *Lapsella on luottavainen suhde johonkin varhaiskasvatuksen aikuiseen sekä myös aikuiseen muualla kodin ulkopuolella (isovanhempi, ystävän vanhempi jne).*
6. *Ikään sopiva ymmärrys vanhemman ja kodin tilanteesta tai päivähoitoon liittyvistä ongelmista. Lapsi tarvitsee ymmärrettävän selityksen kokemilleen asioille, kuulemalleen ja näkemälleen sekä tiedon siitä, että aikuiset pyrkivät asiaa hoitamaan.*
7. *Lapsen olisi tärkeitä tietää, että hänen tukihenkilönsä varhaiskasvatuksessa tietää kodin tilanteesta, ja että hän voi tuoda esille omia tunteuksiaan ja puhua huolistaan ja kokemuksistaan.*
8. *Lapsen mielialan ja käyttäytymisen vaihteluista ymmärretään ja häntä tuetaan vaikeina päivinä. "Taidat olla allapäin...." tai "Ymmärrän hyvin että sinua kiukuttaa...". Lapsen tunteita ja tunteiden ilmaisua ei tule ohittaa tai kieltää ("Älä nyt...") Voi myös olla ettei lapsi halua puhua mitään, mutta puhumatonta lastakin voi tukea.*
9. *Lapsen vanhemmista puhutaan varhaiskasvatuksen piirissä lämmöllä ja kunnioittaen, samoin varhaiskasvatuksen työntekijöistä kotona.*
10. *Hyvä yhteistyö kodin ja varhaiskasvattajien välillä. Kaikille lapsille on tärkeää, että heidän elämänsä aikuiset tekevät yhteistyötä. Erityisen tärkeää se on lapsille, joiden elämässä on vaikeuksia.*

Suunnitelma toiminnaksi

Lapsen nimi: _____ Pvm: _____

Paikalla: _____

Sovitaan, miten tuetaan seuraavia vahvuuksia: Huoltajat / Työntekijä

Kotona: _____

Varhaiskasvatuksen piirissä: _____

Sovitaan seuraavat toimet haavoittuvuuksissa: Huoltajat / Työntekijä

Kotona: _____

Varhaiskasvatuksen piirissä: _____

- 6. Neuvonpidon järjestäminen.** Halutaanko saada mukaan muita tahoja, kuten perheen omaa sosiaalista verkostoa tai erilaisia palveluja tai järjestöjä tukemaan kotia ja/tai varhaiskasvatusta? Esim. jos varhaiskasvatus tai koti on lapsen kanssa ymmällään, voidaan kutsua mukaan perheneuvolan työntekijä. Jos lapsella on oireita mielenterveysongelmista, kutsutaan mukaan lastenpsykiatrian työntekijä, jos mahdollista.

Jos Neuvonpito päätetään järjestää, käytetään apuna Neuvonpito-lokia.

- 7. Lopuksi, miltä tämä keskustelu tuntui?**

Huoltajat

Työntekijä

4.2 Esimerkki: Lapset Puheeksi –keskustelu ja –neuvonpito 4-vuotiaan Minnan asiassa

Varhaiskasvatuksen työntekijä ja Minnan vanhemmat käyvät Lapset puheeksi – keskustelun osana varhaiskasvatuksen rutiinia. *Vanhemmista Minna on suloinen tyttö, joka on aina ollut help-pohoitoinen. Myös päivähoitaja kertoo, että Minnasta on helppo pitää, hän on toisia huomioiva tyttönen, joskin vähän arka. Viime aikoina hän on alkanut vetäytyä enemmän itsekseen. Hän kuitenkin näyttää viihtyvän itsekseen ja keskittyy pitkiksi ajoiksi erilaisiin askarteluihin. Aika ajoin hän tuntuu väsyneeltä. Kotona Minna on viime aikoina ollut ärtynyt ja itkuinen ja hänen on vaikea mennä nukkumaan. Isä on jäänyt työttömäksi ja perheellä on vaikea taloudellinen tilanne. Isä on ahdistunut, ärtynyt ja voimaton. Hän on harrastanut luontoretkeilyä, mutta ei ole viime aikoina jaksanut lähteä kotoa. Myös äidiltä ovat kuntolenkit jääneet, vaikka ne ovat aina virkistäneet häntä. Vanhemmilla on riitoja ja myös lapset riitelevät paljon, erityisesti arki-iltaisain (4 v ja 7 v). Seitsenvuotias on aloittanut hienosti koulun, mutta on ärtynyt kotona ja käy herkästi pienemmän kimppuun. Äiti yrittää kannatella perhettä ja ylläpitää myönteistä ilmapiiriä, mutta on alkanut itsekin väsyä. Perheen yhteiset retket ovat jääneet. Vanhemmat kantavat huolta lapsista, mutta huoli lisää voimattomuutta. Minnan tilanne ei päivähoiton näkökulmasta ole hälyttävä ja hänen keskittymiskyksensä on herättänyt ihailua, mutta Lp:ssä havaitaan, että vaarana on kehityspolku kohti lisääntyvää eristäytymistä ja mahdollista masennusta.*

Päätetään pitää Neuvonpito, johon vanhemmat kutsuvat äidinäidin. Äiti ehdottaa, että isä kutsuisi mukaan hyvän ystävänsä, mutta isä kieltäytyy. Varhaiskasvattaja kutsuu erityisopettajan. Vanhempien suostumuksella mukaan kutsutaan myös terveyskeskuksen depressiohoitaja.

*Seuraavan neljän viikon suunnitelma. Erityisopettaja tulee seuraamaan Minnan päivää, kannattelee Minnan leikkiä muiden lasten kanssa ja saa kokemusta, miten se toimii. Sitten hän ohjaa **Minnan omaa työntekijää** tekemään samoin kerran sisäleikeissä ja kerran ulkoleikeissä päivän aikana. Minnan askarteluja arvostetaan, laitetaan esille ja niitä ihaillaan vanhempien kanssa. Päiväkodissa on toinen yhtäläillä askarteluista kiinnostunut lapsi ja päätetään, että heille kehitetään myös yhteisiä askartelutehtäviä. Huolehditaan kuitenkin siitä, että Minna saa olla myös itsekseen. **Isovanhempi** lupaa tulla perheen kotiin kahtena iltana viikossa ja **äiti** päättää aloittaa kuntolenkit ainakin kerran viikossa. **Depressiohoitaja** varaa isälle ajan arviota varten. **Isä** lupaa ehdottaa ystävälleen luontoretkeä seuraavana sunnuntaina ja käydä sosiaalitoimistossa neuvottelemassa mahdollisesta toimeentulotuesta. **Vanhemmat** päättävät lähteä kerran joka viikonloppu retkelle lasten kanssa.*

Sovituista toimenpiteistä tehdään lyhyt selostus, joka jaetaan kaikille osallistujille. *Seuraava Neuvonpito sovitaan 4 viikon päähän. Siinä katsotaan, mitä Minnalle kuuluu ja arvioidaan miten eri toimenpiteet ovat toteutuneet, onko niistä ollut apua ja mitä tarvitaan jatkossa.*

Pohdinta. Kodin huolet yhdistyneenä Minnan omaan luontaiseen arkuuteen tunnistettiin LP-keskustelussa haavoittuvana yhtälönä. Minnan hyvä keskittymiskyky ja askartelutaidot peittivät päivähoitossa näkyvistä hänen alaviereisyytensä. Päivähoitossa päätettiin panostaa Minnan sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden lasten kanssa (yhteisyyden ja kuulumisen kokemus vs. yksinäisyys ja eristyminen) sekä Minnan selvään vahvuuteen, askarteluun. Kotona oli ärtynyt ilmapiiri, jaksamisen ongelmia ja yhteisen ilon puutetta. Isovanhemman läsnäolon tiedettiin rauhoittavan iltoja ja lasten nukkumaanmenoa. Isä päätti panostaa omaan hoitoon ja selvittää taloustilannetta. Päätettiin myös lisätä iloa ja rentoutumista tuottavia asioita, luontoretkeä isälle ystävän kanssa, äidille kuntolenkkiä ja koko perheelle yhteistä retkeä tai ulkoilua kerran viikossa. – Pyrkimyksenä oli tukea Minnan kehitystä ja ehkäistä mahdollisia ongelmia ottamalla huomioon Minnan elämäntilanne mahdollisimman monipuolisesti.